

VALENȚA PEDAGOGIEI POPULARE ÎN EFICIENTIZAREA EDUCAȚIEI INTERCULTURALE

BUZENCO Aurica, dr. în pedagogie, lector universitar,
Catedra Psihopedagogie și Educație Preșcolară,
Universitatea de Stat din Tiraspol, Republica Moldova

Rezumat. *Conținutul articolului prezintă argumente științifice privind importanța valorilor științifice și practice ale pedagogiei populare în procesul anevoios de educație, în general, și în educația interculturală a copiilor, în special. Teoretizarea pedagogică a fenomenelor educației interculturale din perspectivă etnopedagogică implică conjugarea eforturilor de interpretare a impactului culturii populare în dezvoltarea armonioasă a copiilor din învățământul preșcolar.*

Abstract. *The content of the article presents scientific arguments on the importance of the scientific and practical values of popular pedagogy in the difficult process of education in general, and in the intercultural education of children, in particular. Pedagogical theorizing of the phenomena of intercultural education in ethnopedagogical perspective involves the conjugation of efforts to interpret a the impact of popular culture on the harmonious development of children in preschool education.*

Cuvinte cheie: *educație interculturală, pedagogie populară, cultură, societate.*

Keywords: *intercultural education, popular pedagogy, culture, society*

Actualitatea studierii importanței etnopedagogiei pentru educația interculturală rezultă din tendințele evoluției culturii naționale în contextul societăților multiculturale. În această ordine de idei, Mielu Zlate sublinia: „*Ca să ne cunoaștem mai bine este necesar să ne deschidem ușile și obloanele casei sufletești, să pătrundem și să ne analizăm gândurile, sentimentele, acțiunile, să ne cântărim calitățile și defectele, să ne punem ordine în ele, păstrând ceea ce merită și azvârlind ce este vechi, uzat, nefolositor. Mai mult decât atât, este utilă deschiderea ușilor și obloanelor sufletești nu doar pentru noi, ci și pentru alții, deoarece numai astfel ne vom vedea mai bine pe noi înșine. Să ne amintim că nu am venit pe lume cu o oglindă în mână, ci că mai întâi ne oglindim înaltul, pentru că abia apoi, prin intermediul și cu ajutorul acestuia în noi înșine*” [10]. Din această abordare deducem valoarea eforturilor fiecărui membru al unei comunități culturale în opera de edificare a identității naționale. Din această perspectivă promovarea valorilor naționale va începe cu educația timpurie.

În termeni de istorie a educației, interculturalitatea, începând cu antichitatea și ajungând până în contemporaneitate, realizată obligatoriu, ordonat, necesar sau benevol, și-a găsit expresia în geneza civilizațiilor, contactele între civilizații, existența statelor universale, în religiile universale,

între care și creștinismul, nașterea și evoluția unor popoare, printre care și poporul român sau conviețuirea acestora cu alte etnii. Nu există în lume popor sau limbă pură [13]. Evoluțiile istorice jalonate de cele trei mari revoluții politice: engleză, americană și franceză, au adăugat valorilor: Adevăr, Bine, Frumos, pe care vechii greci își întemeiau existența și care rămân de o inalterabilă actualitate, noi valori ca: Legalitatea, Libertatea, Egalitatea, Fraternitatea și sentimentul creștin al sacrului [1].

Din perspectiva interculturală sunt promovate valorile: recunoașterii diversității reprezentărilor, referințelor și valorilor – dialogul, schimbul și interacțiunile dintre aceste diverse reprezentări și referințe, dialogul și schimbul între persoanele și grupurile ale căror referințe sunt diverse, multiple și, adesea divergente – dinamica și relația dialectică, de schimbări reale și potențiale, în timp și spațiu.

Extinderea ariei comunicării interculturale în scopul consolidării identității naționale a condus la transformarea sistemului axiologic al culturii în contextul larg al culturilor lumii. Interculturalitatea este interpretată de P. Denoux „Pentru indivizii și grupurile din două sau mai multe ansambluri culturale, reclamându-se de la culturi diferite sau având legături cu acestea, numim interculturalitate procesele prin care, în interacțiunile pe care ei le dezvoltă, este angajată, implicit sau explicit, diferența culturală pe care tind să o metabolizeze, conceptul intercultural având conotație interacționistă, ce trimite la schimb, reciprocitate, invită la decentrare și dialog” [14].

Universalismul educației interculturale reflectă o existență dublu construită printr-un efort colectiv: „ produs al experienței cotidiene a actorilor obișnuiți, pe de o parte, și produsul experienței cognitive a cercetătorului, pe de altă parte. Societatea și educația sunt structuri corelate și aflate, totodată, într-o schimbare, dezvoltare, realizabile în spațiu și timp. Determinările spațio-temporale marchează cu o deosebită forță întregul circuit praxiologic al continuumului educație-societate, conferind aspecte proprii logicilor ce ascultă de acest continuum și ritmurilor și particularităților fiecăruia din elementele componente ale acestui circuit (subiectul acțiunii educaționale, subiectivitatea obiectului concretizată mai ales în idealuri, scopuri și obiective, dispozitiv pedagogic, mesaje, ambianță, situații educaționale în cadrul căruia fiecare se modifică în funcție de celălalt păstrându-și autonomia în ansamblul circuitului, care se definește ca un „câmp social de forțe”.

Educația interculturală o înțelegem ca o educație pentru toți (și nu doar pentru niște grupuri sau indivizare, astfel, ar putea fi victimele unor tentative de marginalizare sau chiar discriminare), care privilegiază interacțiunea și dialogul, curajul de a ieși din sine și dorința de proiecție în celălalt. [8]. Pedagogia populară aspiră să o legitimeze teoretic și epistemologic; pe plan social aceasta încurajează contactele interculturale și atitudinile inter-comprehensive, care conduc la micșorarea

„distanței sociale”, pe plan epistemologic dezvoltă o perspectivă multi-, inter- și transdisciplinară, evitând imperialismele epistemologice.

Deși, diversele aspecte ale educației pentru înțelegere internațională sunt interdependente, cele mai bine individualizate sunt: educația pentru drepturile omului; educația pentru democrație și civism; educația pentru pace și dezarmare; educația pentru toleranță; educația pentru dezvoltare; educația pentru mediu; educația interculturală. Concepte corelate cu cel de educație interculturală, educație multietnică și educație globală, care au ca scopuri: cunoașterea de către fiecare grup etnic a propriilor valori; familiarizarea grupurilor etnice cu principalele elemente ale culturii altor grupuri, înțelegerea și respectul acestora; facilitarea confruntării preocupărilor alternative; înzestrarea elevilor cu capacități specifice, cunoștințe și atitudini necesare desfășurării activităților în profesie și conturarea culturii generale.

De pe poziția multor specialiști, școala dispune de resurse necesare pentru construcția viitorului, fiind însă nevoie să-și adapteze serviciile educaționale la exigențele lumii contemporane. Omul este o ființă culturală și, în consecință una educabilă, permeabilă la contactele, dialogurile, influențele și idiosincraziile culturale. Educația, definită în termeni de proces, semnifică o transformare intenționată, pozitivă și pe termen lung a ființei umane, din perspectiva unor finalități explicit formulate, elaborate la nivelul macrostructurii societății. Modificarea teleologică și crearea a naturii umane, educația, este deopotrivă, un proces individual de transformare a umanului pe baza apropierii intelectuale a culturii (umanismului) și un proces social de transformare a omului pe baza apropierii pe termen lung și planificat a unor forțe esențiale fixate în valorile culturii (de socializare).

Educația interculturală ne oferă oportunități de a învăța despre oameni din diferite culturi, învățând în același timp și despre noi [7]. În această ordine de idei, valorile pedagogiei populare constituie o resursă inepuizabilă necesară pentru educația copiilor de vârstă preșcolară. Preceptele teoretice ale pedagogiei populare servesc ca și modele de educație în spiritul culturii populare și a inserției socio-culturale în contextul educației interculturale.

Oportunitatea de a învăța, cunoaște obiceiuri, tradiții ne-o oferă pedagogia populară, care reprezintă experiența educativă a diverselor grupuri etnice, evidențiate în valori morale, estetice, civice ..., maturizate în tradițiilor populare a familiei și neamului. Acum când „globalizarea” vine asupra noastră ca un tăvăluc, prinzându-ne în mrejele sale, precum menționează scriitorul I. Filip, pedagogia populară are rolul de a educa, a dezvolta personalitatea, normele sociale cu ajutorul înțelepciunii populare, tradițiilor, obiceiurilor, cântecelor, poveștilor ș.a., dar respectând principiul esențial al etnopedagogiei: educația națională, care la etapa actuală devine imperativ al timpului, utilizând instrumentele etnice și naționale, adaptate la condițiile și cerințele moderne [9].

Fără a valorifica în mod sistematic, pedagogia populară ne oferă informații prețioase despre viața și concepția despre lume și viață a poporului nostru, despre problemele educației și instruirii, despre familie, părinți și copii, prietenie și dragoste, reflectând o bogată practică și preocupare pentru creșterea copiilor. Sunt reguli de educație, care se moștenesc din generație în generație și care, privite din perspectiva unui timp îndelungat, ne apar ca un tot întreg în sistemul de viață a unui popor și a unei epoci. Aceasta este propriu-zis pedagogia poporului, a întregului popor, la orice popor. Pe câtă vreme aceasta asigură creșterea unei minorități (privilegiate), pedagogia populară păstrează condițiile existenței omenești. Oricât de vagă și rudimentară ar părea ea omului de știință modernă, pedagogia populară își are totuși un sistem de principii și o evoluție [3].

Înțelepciunea pedagogiei populare este izvorul sistemelor de educație modernă. În ceea ce ne privește pe noi, românii, cel mai mult pot ajuta folclorul și folcloristica, iar în cadrul folclorului, latura paremiologică, proverbele și zicătorile, și alături de ele, făcând oarecum parte din familie, ghicitorile și jucăriile pentru copii [4], deoarece popoarele lumii își au rădăcinile spirituale în folclor. Cultura, morala populară, tradițiile, experiența națională constituie fundamente ale științelor educației [13].

Modelele de creație populară semnifică un anumit tip de învățământ formativ, care nu neagă sau nu exclude nevoia și rolul informației, ci și-o asumă.

Din perspectivă etnopedagogică se motivează prin faptul ca:

- identitatea națională a omului, conform opiniei lui Vl. Pâslaru ș.a., o precede pe cea universală. Copilul dobândește, mai întâi, conștiința apartenenței la familie, la grup, la comunitatea locală și, prin aceasta, la națiune, și, mai apoi, pe cea a apartenenței la umanitate;
- tradițiile populare, în general, în mod deosebit cele de natură pedagogică, au valențe formative și acționează spontan, dar care pot oferi conținutul orientărilor axiologice la copiii preșcolari și, în foarte mare măsură, pot fi sursă de inspirație pentru educatori, privind metodele de educație axiologică, de unde decurg [11].

Pedagogia populară este o parte componentă a culturii ce promovează educația permanentă- o parte integrantă a vieții poporului și presupune: participarea reprezentanților din popor la procesul de culturalizare pedagogică a maselor, cea mai mare avuție a unui neam sunt copiii;

- procesul pedagogic integrat care amplifică factorul educativ și sistemul de mijloace, capabil să creeze o armonie între conștiință, comportament și activitate;
- antrenarea de timpuriu a copiilor în procesul de educație, autoeducație reciprocă, reeducare;
- asigurare maximă a independenței copilului;
- atitudinea diferențiată față de personalitate prin respectarea particularităților de vârstă;
- cultul strămoșilor, al mamei și al copilului, cultul omeneșului [4].

Fundamentele esențiale ale etnopedagogiei, care constituie și semnificația ei ca știință vizează salvarea națională. Nici o națiune, în ciuda istoriei sale complicate, persecuțiilor, politii antinaționale etc., nu a dispărut. Este de o importanță majoră transmiterea generațiilor tinere toate tradițiile păstrate, familiarizarea copiilor cu istoria poporului lor. Este necesară utilizarea elementelor etnopedagogice în acest scop, nu numai în cadrul unei instituții de învățământ, ci și în cadrul fiecărei familii, astfel rolul acesteia crescând considerabil. Întregul proces de educație și formare se bazează pe dragostea față de copil și datorită acestui fapt, sarcinile instructiv-educative sunt realizabile. Pedagogia populară deschide calea către inimile națiunilor și oamenilor. Pentru a cunoaște un popor este necesar a-i cunoaște cultura, obiceiurile și tradițiile lor originale utilizate în educație. Anume pedagogia populară este cea care unește și fortifică popoarele între ele. Metodologia valorificării plene a pedagogiei populare începând cu educația timpurie se referă la conjugarea eforturilor educative pentru formarea conștiinței și identității naționale a copiilor.

În concluzie, la ora actuală, pedagogia populară operează cu mijloacele deosebit de relevante pentru educația și autoeducația națională în comunitățile multinaționale. Acest lucru se datorează faptului, că etnopedagogia are ca scop păstrarea și consolidarea identității popoarelor, prin care se realizează îmbogățirea civilizației mondiale. Una din problemele cu care se confruntă pedagogia modernă nu este doar păstrarea tradițiilor de educație a fiecărei națiuni și utilizarea lor în procesul educațional, ci și familiarizarea copiilor cu tradițiile și obiceiurile popoarelor lumii. Aceasta va contribui la educația respectului și a toleranței față de alte naționalități și grupuri etnice. Anume grupurile etnice, unite printr-un singur scop comun, sunt capabile să înalțe la un nivel mai înalt de cultură și moralitate, extinzând granițele interculturale.

O alta problemă a pedagogiei populare este actualizarea conexiunii dintre experiența și tradițiile etnopedagogiei și prevederile teoretico-metodologice ale pedagogiei în educarea tinerei generații. Important este procesul educațional, care se bazează pe idealurile umaniste și democratice ale poporului. Aceste idealuri, utilizate și direcționate corect, contribuie la educarea copiilor în spiritul respectului pentru poporul său, patrie, familie, natură etc. O cerință importantă a societății moderne este înțelegerea și acceptarea culturilor naționale ale diferitor popoare. Primar în rezolvarea acestei probleme este asimilarea de către copii a tradițiilor și culturii propriului popor.

De asemenea, *una din problemele etnopedagogiei moderne* vizează formarea reprezentărilor privind diversitatea grupurilor etnice ce locuiesc în aria culturii naționale. În acord cu principiile educației interculturale, copiii necesită a fi familiarizați cu istoria și cultura grupurilor etnice și să li se formeze un sistem de atitudini și reprezentări culturale privind diferențele naționale între oameni, învățându-i să interacționeze civilizată, să-și formeze capacități de a evidenția propria unicitate, păstrând identitatea grupurilor etnice din care provin.

*Esența problemei promovării cunoștințelor de pedagogie populară în contextul educației timpurii a copiilor rezultă din existența multitudinii contradicțiilor, formulate ca o necesitate de soluționare științifică a problematicii educației interculturale în context multicultural. Cultura universală implică cunoașterea și promovarea culturii naționale. Anumite cauze explică incoerența integralității educației interculturale: (a) în context socio-cultural actual valorilor culturii universale au pătruns adânc în educație astfel, încât au lăsat insuficient teren de valorificare a valorilor naționale; (b) evoluția pedagogiei populare alimentată din resursele inepuizabile ale culturii naționale sunt tot mai departe de lumea interioară a ființei umane, în care elementele separate ale cunoașterii se apropie și se contopesc în comunitatea globală a societății cunoașterii. Dificultatea de a promova pedagogia populară se explică prin promovarea insuficientă a etnopedagogiei. Din aceste rațiuni, *impactul pedagogiei populare în eficientizarea educației interculturale* este o verigă vie între trecut și viitor, ce formează și promovează din generație în generație cele mai înalte valori ale poporului. Cât timp există pedagogia populară, atât este viu și poporul ce a creat-o.*

Bibliografie

1. Antonesei, L. O introducere în Pedagogie. Dimensiunile axiologice și transdisciplinare ale educației. Iași: Editura Polirom, 2002.
2. Buzenco, A. Orientări axiologice ale preșcolarilor din perspectiva Etnopedagogiei Familiei. Chișinău, 2017.
3. Buzenco, A. Etnopedagogia familiei. În: Revista Științe ale educației. nr. 1, Chișinău: UST, 2012.
4. Buzenco, A., Vlah, M. Etnopedagogia familiei ca model de educație. Sesiuni de comunicări. Sibiu, 2011.
5. Baci, S. Folclorul și istoria. În: Revista Familia, Școala, Societatea, nr. 3, Chișinău, 1992.
6. Călin, R., Neșțian-Sandu, O., Bajka, O. Ghid de educație interculturală. Timișoara: Institutul Intercultural 2019.
7. Cozma T. O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea. Iași: Ed. Polirom, 2001.
8. Cucuș C., Educația. Dimensiuni culturale și interculturale. Iași: Ed. Polirom, 2000.
9. Filip Iu. Miracolul scenei în arta populară. Chișinău: Editura Profesional Service 2011.
10. Zlate M. Fundamentele psihologiei, editura univrsitară, 2013.
11. Pâslaru Vl. Principiu etno-cultura al învățământului din Republica Moldova. În: Revista de Pedagogie, nr. 8, București, 1999.
12. Plugaru, L., Păvălache, M. Educație Interculturală. Sibiu: Psihimedia 2007.
13. Silistraru, N. Etnopedagogie și educație. Chișinău, 2021.
14. Denoux, P. Mediation Interculturelle. Geza Roheim, 1998.